

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIALIZED
EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

САМАРҚАНД ДАВЛАТ ЧЕТ ТИЛЛАР ИНСТИТУТИ

SAMARKAND STATE INSTITUTE OF FOREIGN LANGUAGES

САМАРҚАНД КОНФУЦИЙ ИНСТИТУТИ

SAMARKAND CONFICIUS INSTITUTE

**БУЮК ИПАК ЙЎЛИДА УМУМИНСОНИЙ ВА МИЛЛИЙ
ҚАДРИЯТЛАР: ТИЛ, ТАЪЛИМ ВА МАДАНИЯТ**

**GLOBAL AND NATIONAL VALUES ALONG GREAT SILK
ROAD: LANGUAGE, EDUCATION AND CULTURE**

ХАЛҚАРО ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ

Самарқанд, 2017 йил 23-24 июнь

PROCEEDINGS
OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

Samarkand, 23-24 june 2017

Самарқанд-Шанхай, 2017
Samarkand-Shanghai, 2017

БУЮК ИПАК ЙЎЛИДА УМУМИНСОНИЙ ВА МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР: ТИЛ, ТАЪЛИМ ВА МАДАНИЯТ. Халқаро илмий-амалий конференция материаллари. – Самарқанд: СамДЧТИ, 2017. 364 бет.

Тўпламда Самарқанд давлат чет тиллар институти ва Шанхай чет тиллар университети ҳамкорлигида ўтказилган “Буюк Ипак Йўлида умуминсоний ва миллий қадриятлар: тил, таълим ва маданият” деб номланган халқаро конференцияда иштирок этган таниқли олимлар, ёш тадқиқотчиларнинг маърузалари жамланган. Ундан ўрин олган маърузалар ўзбек, хитой, инглиз ва рус тилларида бўлгани каби, мавзу доираси ҳам анча кенг ва хилма-хилдир. Хусусан, Буюк ипак йўли мамлакатлари тили ва адабиётининг назарий масалалари, таржимашунослик, маданият ва тарих, таълим-тарбия назарияси, хорижий тиллар ўқитиш методикаси, манбашунослик каби соҳаларга оид долзарб масалалар ёритилган.

Тўплам тил ва адабиёт назарияси, таржимашунослик, маданият ва тарих, таълим-тарбия назариялари, тиллар ўқитиш методикаси, манбашунослик соҳаларида илмий изланиш олиб бораётган мутахассислар, тадқиқотчилар ва магистрларга мўлжалланган.

Таҳрир ҳайъати

И.М. Тухтасинов (раис),
Ш.С. Ашуров (раис ўринбосари),
Ш.С. Сафаров (масъул муҳаррир),
А.С. Раҳимов (масъул муҳаррир),
Янг Ли (Шанхай чет тиллар университети),
Лю Тао (Конфуций Университети),
Хванг Сунгдон (Корея),
Б.А. Сатторов (масъул котиб),
М.Ҳ. Орипов (котиб).

Editorial board

Tukhtasinov I. M. (chairman),
Ashurov Sh. S. (chairman),
Safarov Sh. C. (chief editor),
Rakhimov A.S. (chief editor),
Yang Lee (Shanghai University),
Liu Tao (Confucius Institute),
Khvang Syngdon (Koreya),
Sattorov B.A. (executive secretary),
Oripov M.H. (secretary).

ISBN 978-9943-4399-0-0

Тўпламдан ўрин олган мақолаларнинг савияси, сифати ва илмий далилларнинг ҳаққонийлиги ҳамда мазмуни учун муаллифлар масъулдирлар.

фаолиятида юқори малакали мутахассисларни тайёрлаш ва битирувчи шахсини маънавий бой сифатларини шакллантиришга йўналтирилганлигини ифодалайди.

Педагогик қонунлар (муқимлилик, барқарор, такрорланувчи алоқа) педагогик жараёнларни ривожланиши алоқа педагогик жараёнларни ривожланиши ва ўтиш йўналишларини аниқлайди. Биринчи навбатда таълим ва тарбия қамраб олади, иккинчи навбатда педагогиканинг бирор категориясини намоён бўлади: тарбиявий ёки таълим орқали.

Қонун ва қонуниятларни билиш мувофиқ принциплар кўринишида илмий асосда педагогик жараёнини онгли бошқариш орқали амалга оширишда акс этади. Таълим ва тарбия принципларини амалга ошириш тўғри келадиган шакл, усул услуб ва қоидаларида бажарилади.

Қонун ва қонуниятларни амалга ошириш механизми ва ундан фойдаланиш ҳар доим ўқитувчи фаолиятининг мақсадга йўналганлиги ва онглилиги ва педагогик жамоа билан боғлиқ қайсики тингловчиларни тарбиялаш ва ўқитиш мақсади белгиланган.

Педагогик жараённинг барча элементлари ўзаро бир-бири билан боғланган. Ўқитувчи таълим ва тарбияни амалга оширилган, тингловчи билан ўзаро ҳамкорликни мазмунли тарбия усуллари ёрдамида ташкиллаштиради.

Адабиётлар:

1. Давлетшин М.Г. Жалилова С.Х. Олий мактабда таълим жараёни самарадорлигининг психологик томонлари. - Т.: ТДПУ, 2001.

2. Нишонова З.Т., Эргашев П.С. Олий мактаб психологияси. - Т.:Фан ва технологиялари маркази, 2012.

ПЕДАГОГИК ПСИХОЛОГИЯНИНГ КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ МИЛЛИЙ ДАСТУРИНИ ҲАЁТГА ТАДБИҚ ЭТИШДАГИ АҲАМИЯТИ

Юлдашева С.Т., СамДЧТИ

Мамлакатимиздаги мустақил, ҳуқуқий, демократик давлат, эркин фуқаролик жамияти куриш йўлидаги улкан ишлар инсон моҳиятини янгидан кашф қилишга, унинг ўзлигини англашдаги имкониятларини рўёбга чиқаришга ва маънавий баркамол, интеллектуал, ақлий-амалий жиҳатдан етук кадрларни тайёрлаш учун шарт-шароитлар яратиб бермоқда.

Ўзбекистонда маънавий-маърифий ишларни такомиллаштириш, мамлакат ижтимоий-сиёсий ҳаётини эркинлаштириш борасидаги фаол ҳаракатнинг бошланганлиги, Президентимизнинг ҳар бир нутқи, асарларида болалар, ёшлар муаммоларига алоҳида ўрин берилиши мустақил Ўзбекистон фуқаролари шахсини шакллантириш, шахс тузилмасида маънавий компонентларининг ўрни қанчалик катта аҳаиятга эга эканлигини исботлайди. Зеро, бозор муносабатларига ўтишда содир бўлиши мумкин бўлган маънавий таназулнинг олдини олиш, юзага келиши эҳтмоли мавжд бўшлиқнинг ўрнини соғлом ғоялар, илмий асосланган билимлар, тушунчалар ва дунёқараш билан тўлдириш баркамол инсон шахсини шакллантиришдаги муҳим вазифадир.

Республикаимиз Президенти И.А.Каримов миллий истиқлол мафқурасини шакллантириш ишининг ҳаётий зарурияти ва долзарблиги ҳақида гапирар эканлар, “Инсон шахсини, унинг юксак маънавий фазилатларини камол топтириш, миллий истиқлол мафқурасини шакллантириш, ёш авлодни бой маъданий меросимиз ҳамда тарихий қадриятларимизга ҳурмат-эътибор, мустақил Ватанимизга меҳр-муҳаббат руҳида тарбиялаш талаблари олдимизга муҳим вазифаларни қўймоқда”¹. Демак ёшларимизни илк болалигиданоқ, миллий анъаналаримизга нисбатан ҳурмат руҳида тарбиялашни аҳолининг турмуш ва тафаккур тарзи билан, миллий ва маданий қадриятларимиз, халқ анъаналари, расм-русмлари ва урф одатлари билан боғлиқ тарзда олиб бориш лозим.

Машҳур файласуф олим Т.Элистр ижтимоий тараққиётнинг муҳим омили бўлган миллий маданиятни парвариш талаб дарахтга қиёслаб, уни куриш мумкин эмас, фақат экиб, парваришлаш ва етилишини кутиш мумкин холос, деган эди. Бу эса юқори маданиятли, юксак маънавият соҳиби бўлган инсонни тарбиялаш мураккаб, айна пайтда вақт ва кўп меҳнат талаб қилишини тасдиқловчи исботдир.

Хулоса қилиб айтганда, эркин фуқаролик жамиятини шакллантирувчи асосий куч бўлиб инсон хизмат қилади, шу боисдан психологияда шахс бир-ижтимоий мавжудод сифатида ўрганилади. Шахс эса ижтимоий муносабатлар майдонида шаклланивчи ва камол толувчи ҳосила ҳисобланади. Шахсдаги бузилиш ҳоллари тўғридан-тўғри уни ижтимоийлашувининг

¹ Каримов И.А. Миллий мафкура ҳақида.-Т. : Ўзбекистон.2000.-24 бет

номувофиклашуви ва хулқ-атворидаги четга чиқишлар билан белгиланади. Шахсдаги бундай ўзгаришларнинг замирида анотомо-физиологик ва ижтимоий тизимларнинг қайсидир жиҳатлари “Ишламаётгани” билан тахмин қилинади. Шу боисдан ҳам ёшлар маънавий тасаввурларининг фуқаролик жамиятига мос равишда шаклланишининг био-ижтимоий асосларини тушуниш ва уларни керакли даражада таҳлиллаш зарур. Бу биринчи навбатда ёшларнинг физиологик жиҳатдан меъерий ривожланиши, ташқи ижтимоий таъсирларни тўғри қабул қилиши, дунёқарашининг таркиб топганлиги, шахслараро муносабат меъёрларини ўзлаштирганлиги, ҳатти-ҳаракати ва хулқ-атворини ахлоқ нормаларига мувофиқлаштирилганлиги, жамиятдаги ўзгаришларга муносабат билдира олиши, ўз фаолиятини ўзи таҳлил қилишга мойиллиги ва бошқа қатор жиҳатлари билан белгиланади.

Шуни алоҳида таъкидлаш кераки, халқ тарзида, инсон она қонидан яхши ё ёмон, бўлиб тўғилмайди-у бирдай тўғилади. Яхши ёмонга айланиши тарбиядан, даставвал ота-она, оила маҳалла-куй, қишлоқ-овул, қолаверса, жамият тузумидандир. Бунда ажодлар қолдирган ота мерос оилавий педагогика, халқ педагогикаси, шунингдек кадршунослик, элшунослик аъаналари, жамиятнинг бу соҳадаги саъи-ҳаракатлари ҳал қилувчи ўрин тутди.

Шунинг учун ҳам, халқ педагогикасида тарбиянинг майда-чўйдаси, яъни бирламчи-иккиламчи соҳаси бўлмайди: ҳамма нарса ҳисобга олиниши керак, айти чўғда тарбиянинг ниҳоятда нозик, инжик, мураккаб томонлари эътиборга олинган ҳолда, етти ўлчаб бир кесишга амал қилинади. Характерли томони халқпедагогикасининг, бугун ва эртани ўйлаб иш тугилади, бундан ташқари тарбиянинг ўтмишини ҳам унутмаслик, бугунни кадрига етишлик, келажакга умид асносида олиб боради.

Халқ педагогикасида иқтидорли шахслар ёки жамоа томонидан яратилмаган, балки ўша иқтидорли соводли шахслар томонидан қоғозга туширилиб сақланиб қолинган, масалан Ал-Бухорийнинг ҳадисларини олиб кўрайлик.

Энди савол туғилиши мумкин, халқ педагогикасининг бунчалик таъсир кучи, аҳамияти нимада? Яшовчанлиги, “умри” нинг бунчалик узокмуддатлар билан ўлчаниши, уни ҳеч қандай куч-қудрат билан тенглаштириб бўлмаслигининг боиси қаерда?

Биринчидан, унинг ҳаётлиги, таъсирчанлиги, серқирра, сермаънолигида бўлса, иккинчидан унинг бевосита халқ томонидан мавжуд ҳаёт жараёнида жонли аъаналарида яратилиши, яшаши, ҳаёт, инсон муаммоларини камраб олиши, тарбиянинг энг долзарб масалаларини ечилиши ҳал қилишга қаратилгани, учунчидан, умуминсоний йўналишга, умумбашарий ғоя мақсадларига қаратилган бўлганлигидир. Шунинг учун ҳам, халқ педагогикасини турли туфон буронларидан, ур-йикитлардан эсон-омон колганлари бугунги кунгача етиб келган.

Ҳар қандай бойликнинг ниҳояси бўлади, олтин, зар, зар бобга ўралишнинг умри қисқа. бинолар қўлаши, нураши, сулолалар келаб-кетиши, авлодлар кетидан янгилари келиши табиий аммо халқ педагогикаси хайқириб олувчи дарёдек уйғоқ, куёш тафтидек иссиқ, ой нуридай нурафшон.

Бунда куйидаги вазифаларни назарда тутиш лозим:

– Таълим муассасаларида болалар ва талабаларнинг ёшига хос равишда миллий истиқлол мафқурасини сингдиришнинг дифференциал педагогик-психологик дастурини яратиш;

– Кадрлар тайёрлаш миллий дастури асосида ўқувчи-талабалар онгида миллий ғоя ва миллий истиқлол мафқурасини шакллантириш ишларини узлуксиз тарзда олиб бориш:

Таълим-ислоҳатларининг равоқтопишида қудратли воситадир.

Педагогик фаолият бу бир кунлик, бир соатлик ёки бир ойлик фаолият эмас балки педагогик маҳорат талаб қиланадиган ўзига хос кўп вақт талаб қиладиган педагогик жараён ҳисобланади. Узлуксиз таълим бу ҳозирги кун талабидан келиб чиқиб ҳозирги кун учун долзарб муаммо ҳисобланади.

Оиладаги фарзанднинг кимлар билан муносабати, кимлар билан ўзаро алоқаси борлиги, қанақанги алоқада бўлишини билиш ҳам муҳим ҳисобланади.

Педагогик таълим тизими ўзига хос мақсадга эга, олиб бориладиган тарбиянинг мақсади аҳолини маънавий жиҳатдан тарбиялаш, Педагогик таълим тизими, узлуксиз таълимга таълуқли бўлиб бу жараёни ҳар қандай кадр томонидан меъёрида олиб борилади деб айта олмаймиз, чунки педагогик маҳорат бу тарбиядаги саънатдир. Шахс ҳақида гап кетганда у шахс одамлар билан тил топиб кетади дейилса бу унинг педагогик маҳоратидан далолат беради.

Агар кадрларимизда гуманийлик ватанпарварлик бўлмас экан у халқ химоячиси эмас, балки ўзи тарбияланиши керак бўлган шахс ҳисобланади. Яхши тарбиячи на фақат ўзларини ўстида ишлайди, шунингдек ўзгаларни ҳам тарбиялаш устида иш олиб боради.

Шамахмудова А.Ф. (СамДЧТИ) Миллий характернинг мулоқот фаолиятига таъсири хусусида.....	266
Шарафов Б., Зайниев Ж. (Сам ДЧТИ) Таълим- тарбия билан боғлиқ асосий педагогик тамойиллар ҳақида	268
Тўраев Б. (СамДУ) Чет тилини ўқитишда ўқувчилар фаоллигини ошириш.....	269
Эгамбердиев Ф., (ТашИУ) Мотивации при обучении иностранному языку	270
Шодиева С.Р (СамДЧТИ ўқитувчилари) Таълим жараёнда психологик билимларни ўрни... ..	271
Юлдашева С.Т. (СамДЧТИ) Педагогик психологиянинг кадрлар тайёрлаш миллий дастурини ҳаётга тадбиқ этишдаги аҳамияти	272
Якубжанова М.К (СамОИППКПК) Интерактивное обучение как средство формирования коммуникативной компетенции личности.....	274
Mamatova D. (Gulistan State University) A Performance-based assessment as an effective tool of evaluating b1 level learners	276
Даминова Н.К. (СамДЧТИ) Ўтаназаров Ў.С. (Сўзангарон ТК) Таълим ва тарбияни инсонпарварлаштириш омиллари.....	277
Karimova U.V. (TSUULL) Features of english fabulous discourse representation: fabulousness category on the lexical level	278
Abdiyev A. (TSULL) Practical-technological aspects of teaching english language in andragogy on the bases of differentiated approach.....	281
Normurodova M. A. (SamDChTI) Umuminsoniy va milliy qadriyatlar yo'lida bolalar jismoniy va ma'naviy rivojiga zararli ta'sir ko'rsatuvchi axborotdan himoyalashda xotin -qizlarning o'rni.....	282
Isakova N. Xaydarov F. (SamDU) Yozma va og'zaki nutqni shakllantirishda ona tili va chet tili fanlarining hamkorligi	284
Abdurakhmonova Z. (AndMI) Teacher's role in technology enhanced learning	286

4- БЎЛИМ

БУЮК ИПАК ЙЎЛИ МАМЛАКАТЛАРИ ТАРИХИ, МАНБАШУНОСЛИГИ ВА МАДАНИЯТШУНОСЛИГИ

Azimov.X.X (TDSHI) Ilk xitoy manbalarida chjou muvangning (周穆王) g'arbga safari (O'rta Osiyo haqidagi Xitoy manbalariga oid dastlabki ma'lumot)	288
Begaliyev J. (SamDAQI) "Ipak yo'li – muloqot yo'li" haqida ayrim mulohazalar	290
Begimqulov J. (JDPI) "Buyuk Ipak Yo'li"ni qayta tiklashda O'zbekiston - Xitoy hamkorligi.....	291
Boltaev B., Djalilov E.K. (SamDU) Buyuk ipak yo'lining musiqiy madaniyatimiz rivojida ahamiyati.	292
Bozorov SH. S. (SamDCHTI) O'rta asrlarda Osiyo davlatlarining ilm-fan maskanlari tarixidan (akademiyalar misolida).	295
Buzrukov M.J. (SamDU) Skandinaviya davlatlarida «Buyuk ipak yo'li» tarixining o'rganilishi... ..	296
Mamirov A.X. (SamDCHTI) O'rta Osiyo mamlaktlarida jismoniy tarbiyaning rivojlanish tarixi.....	297
Musamukhamedova M. (TashIU) Al-Khwarizmi-the father of algebra	299
O'rozov Sh.Z. (SamISI) Buyuk ipak yo'lining Sharq va G'arb madaniy aloqalarini rivojlantirishda tutgan o'rni.....	299
Oydinov Sh., Izbosarov I., Ziyodullayeva V. (SamDU) O'tmish tasviriy san'at asarlari-estetik tarbiya omili.	301
Ro'ziqulov R.R. (SamDChTI) Jismoniy madaniyat - umumiy madaniyatning tarkibiy qismi sifatida ..	303
Suyunov SH.B. (SamDCHTI) Turizm, sog'liqni saqlash va sport sohalarida o'zbekiston va xitoy hamkorligining ayrim jihatlari.....	304
Абдивоҳидов С.А. (СамИСИ) Буюк ипак йўли келажак тараққиётининг асоси ва миллатлараро барқарорликнинг омили.....	306
Абдушукурова И.К. (ГулДУ) Карвонсаройлар, рабоблар ва сардобаларнинг буюк ипак йўлидаги аҳамияти.....	308
Абриев Р.Б. (СамДУ) XX аср биринчи ярмида ўзбекистонда тарихий меъморий ёдгорликларни муҳофаза қилиш ва таъмирлаш ишлари тарихидан	309
Алимов А. (СамИСИ) Буюк ипак йўли тараққиётида маънавий мерос ва миллий қадриятларнинг ўрни.....	311
Одилов А. (СамДУ) Мумтоз мусиқа маданиятимизни ўрганиш, миллий қадриятлар кесимида ...	313

БУЮК ИПАК ЙЎЛИДА УМУМИНСОНИЙ ВА МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР:
ТИЛ, ТАЪЛИМ ВА МАДАНИЯТ

(Халқаро илмий-амалий конференция материаллари)

GLOBAL AND NATIONAL VALUES ALONG GREAT SILK ROAD:
LANGUAGE, EDUCATION AND CULTURE

(Proceedings of international conference)

Мухаррирлар: И. Тоғаев, С. Каримова, Н.Н. Муминов
Техник муҳаррир: Ҳ. Амирдинов
Компьютерда саҳифаловчи: Ш. Норбўтаев, Д. Жўрамуродов
Мусахҳихлар: Ш. Абдурахимов, Б. Ибодуллаев
Таржимонлар: Д. Киселёв, Ғ. Мирсанов, Ҳ. Тугалов

Editors: Togaev I, S. Karimova, N. Muminov
Technical correction: H. Amirdinov
Computer design: Sh. Norbutaev, D. Juramurodov
Text correction: Sh. Abdurakhimov, B. Ibadullaev
Translators: D. Kiselov, G. Mirsanov, H. Tugalov

ISBN 978-9943-4399-0-0

Гувоҳнома № 10-3512
Босишга 19.06.2017 йилда рухсат этилди.
Қоғоз бичими А4. Офсет қоғози. Шартли босма табоғи 38,3.
Нашриёт ҳисоб табоғи 47,2. Адади 100 нусха. Буюртма №142.

СамДЧТИ нашр-матбаа марказида чоп этилди.
Манзил: Самарқанд шаҳри, Бўстонсарой кўчаси, 93-уй.